

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност, научната специалност Икономика и управление (по отрасли)

Автор на дисертационния труд: РОСЕН ПЛАМЕНОВ ИВАНОВ, докторант (редовен) към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Рецензент: проф. д-р Иван Димитров Пенев, Аграрен университет – Пловдив, катедра „Икономика“; област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност Икономика и управление (селско стопанство), определен за член на научното жури със заповед № РД-16-368 /13.03.2025 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Росен Пламенов Иванов е роден на 10.01.1986 г. През 2008 г. получава Бакалавърска степен по Бизнес Администрация, а 2010 Магистърска степен по Финанси, Aarhus School of Business, Aarhus University, Дания. В периода 2022-2025 е редовен докторант към катедра „Икономика“ на Аграрен университет-Пловдив.

Трудовата си кариера започва през 2015 като Анализатор към PlantaSYST Консорциум, Пловдив/Потсдам, България/Германия. От 2016 до момента е Собственик/Директор, Мултиконсулт Финанс ЕООД, Пловдив, България. От 2023 е Асистент, катедра Икономика към Аграрен Университет – Пловдив.

2. Актуалност на проблема

Темата за управлението на риска в земеделието е неразвита за условията на България. Тя е важна по-много причини особено по-настоящем. Първо, промените в климата изисква промяна в структурата и начина на отглежданите овощните култури. Второ, застраховането и определяне на вноските и обезщетенията при настъпване на застрахователните събития не могат да се определят справедливо ако не се разбира характера на риска и не е направена неговата оценка.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Цел: Оценка на рисковете в овощарството и разработване на методи и стратегии за управление на риска в зависимост от особеностите на стопанствата.

Задачи: (1) Представяне на основните теории и емпирични изследвания при управлението на риска в земеделието; (2) Разработване на методологична рамка за изследване на видовете рискове и тяхното управление при овощните стопанства; (3) Набиране на данни за овощни стопани; (4) Анализ на процеса на управление на риск в овощарството и идентифициране на особеностите на сектора; (5) Извеждане на управленски и институционални решения, за по-доброто управление на риска при овощния сектор в България.

Теза на работата: Управлението на риска е подценена тема за овощните стопани в България, и се свеждат главно до традиционните биологични рискове. Динамичната външна среда обаче създава все по-комплексни видове риск. Подобрения в управлението на риска могат да способстват за повишаване на икономическа устойчивост на овощните стопанства.

Работни хипотези: H1: За овощарите управлението на риска не е процес от първостепенна важност; H2: Различните видове риск са от еднаква значимост за овощарите; H3: Индивидуалните социодемографски характеристики на фермерите не оказват ефект върху управлението на риска в овощарството; H4: Спецификите на овощното стопанство не оказват влияние върху управлението на риска; H5:

Различните видове риск са от еднаква значимост независимо от характеристиките на овощните градини; H6: Собствениците и мениджърите имат еднакви нива на толеранс към риска и поведение в процеса на неговото управление.

Методи на изследване: На база литературен преглед е разработена система от показатели за изследване на риска. Разработена е анкета за набиране на информация за показателите. Данните са анализирани и хипотезите са тествани чрез описателни и методи, регресионен и дисперсионен анализ.

Обем на извадката: Използван метод на разпространение на анкетите „Снежна топка“. Изпратени 105 анкети, получени 86. Степен на участие 82%.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд включва въведение, четири глави, заключения, приложения. Той е в обем 200 страници и включва 16 таблици, 45 фигури. Във въведението (4стр.) са представени: актуалността на проблема; целта и етапите на работа; предмета и обекта на изследването; основната теза и методите на изследването.

Първата глава е теоретична (67 стр.). В нея е дискутирана теоретичната рамка за управлението на риска в земеделието. Извършен е анализ на емпиричните проявления на видовете риск в овощарството(външни, секторни, организационни, биологични и др).

Втората глава е методическа (15 стр.). В нея са изведени предмета и обекта на изследването. Дискутирани са източниците на информация и структурирането на въпросниците. Представени са формирането на извадката и начина на събиране на информацията. Изведени са изследователските хипотези и представени методите анализ на данните.

Третата глава е изследователска (64 стр.). Представена е характеристика на извадката. Идентифицирани са видовете риск в овощарството. Оценени са работните хипотези

Четвъртата глава е конструктивна (13 стр.). Направени са предложения за промени в институционалната среда и политиките. Представени са насоки за

бъдещи изследвания. В заключението (2стр.) е резюмирана направеното в дисертацията.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Има два основни подхода за формулиране на работните хипотези. Първо, те да бъдат формулирани като икономически хипотези, които се очаква да бъдат потвърдени в процеса на анализа. Второ, те да бъдат формулирани като нулеви статистически хипотези, които се очаква да бъдат отхвърлени (непотвърдени) в процеса на анализа. Авторът е избрал втория подход.

Първоначалния списък от рискове е ограничен и са изследвани 20 вида риск, групирани в 7 категории. Оценката е извършена по две измерения, честота и ефект по 5-степенна скала. Редуцирането на броя на изследваните рискове до най-важните способства за получаване на по-ясна картина на изследваните процеси.

Анализирани са следните видове рискове. Природни: Климатични промени; Екстремни прояви на времето; Болести по насажденията; Вредители. Управление на човешките ресурси: Липса на работна сила; Инциденти в работния процес; Ниска мотивация; Текучество и отсъствия. Финансови: Промяна на лихвените нива; Недостатъчна парична наличност; Проблеми с обслужване на кредити. Управление на ДМА: Пожар; Вандализъм/кражби; Авария на техниката. Политически: Промяна в субсидиите; Законодателни промени. Пазарни: Макроикономическа нестабилност; Нестабилност на материалите/суровините за производство; Нестабилност на изкупните цени. Други: Съдебни спорове (премахнат в процеса на анализа)

На база на извършената оценка автора прави извода, че природните и пазарните рискове се възприемат от овощарите като най-значителни. Останалите четири групи риск се възприемат със сравнително по малка и сходна значимост.

Работните хипотези 1-6 са изследвани, като са използвани основно описателна статистика и дисперсионен анализ на оценките. Като при хипотеза 3 е използван и регресионен анализ.

Използвани са 144 източника на информация.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приемам научните и научно приложните приноси представени в дисертационни труд, но искам да акцентирам на някои от тях.

Научни приноси

- Разработен е модел за управление на риска в овощарството в България
- Изведени са основните рискове в отрасъла

Научно-приложни приноси

- Представени са разликите в възприятията на риска на овощарите в зависимост от техните демографски характеристики: пол, образование, опит и др
- Оценени са възприятията на овощарите за основните рискове в отрасъла
- Изведени са препоръки за усъвършенстване на институционалната среда, при овощарството

7. Критични бележки и въпроси.

Нямам съществени критични бележки към работата. Тя е структурирана много добре и авторовата теза е защитена последователно. Считам обаче, че таблица 16- „Детайлна оценка на хипотезите на изследването“, е добре да започне с основната теза на работата. По този начин по-добре ще се открие как работните хипотези допринасят за подкрепата на основната теза на работата.

8. Публикувани статии и цитирания.

Представени са две статии свързани с дисертацията, Едната е в съавторство, „Risk management in agriculture“ (2023) публикувана в Agricultural sciences,, а втората е самостоятелна „Risk analysis and management practice of Bulgarian fruit-growers“-(2025)

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува
положително и да присъди на

РОСЕН ПЛАМЕНОВ ИВАНОВ

образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност

3.8. Икономика; научна специалност Икономика и управление (по отрасли)

Дата **25.04.2025**

гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ: Проф. д-р Иван Пенев.

(..........)